

Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta

Seksuaaliväkivallan opas osana koulun seksuaalikasvatusta

LAB-ammattikorkeakoulu
Sosionomi (AMK), Sosiaali- ja terveysala
Syksy 2020
Peart Senja

Tiivistelmä

Tekijä Peart Senja	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Valmistumisaika Syksy 2020
	Sivumäärä 21 + liitesivut	
Työn nimi Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta Seksuaaliväkivallan opas osana koulun seksuaalikasvatusta		
Tutkinto Sosionomi (AMK)		
Ohjaavan opettajan nimi, titteli ja organisaatio Mari Rask, päätoiminen tuntiopettaja ja projektipäällikkö miesvirta sote-alalle, LAB- ammattikorkeakoulu		
Toimeksiantajan nimi, titteli ja organisaatio Vaasan Rudolf Steiner-koulu		
Tiivistelmä Opinnäytetyön tarkoitus on kehittää koulun seksuaalikasvatusta. Tarkoitus on myös vahvistaa nuorten tietoutta seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta. Tämän opinnäytetyön tavoite on tuottaa opas seksuaaliväkivallasta osana koulun seksuaalikasvatusta Vaasan Rudolf Steiner-koulun käyttöön. Tavoitteena on myös lisätä nuorten kykyä ymmärtää hyvä ja turvallinen seksuaalinen kanssakäyminen. Oppaan kohderyhmä on 9.-luokkalaiset eli 15–16-vuotiaat oppilaat. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Vaasan Rudolf Steiner-koulu. Kaikilla meillä on oikeus seksuaalikasvatukseen. Se on keino jakaa nuorille tietoa, taitoa ja myönteisiä arvoja. Seksuaalikasvatuksessa tärkeänä osana tulee käsitellä seksuaalista häirintää, fyysistä sekä henkistä koskemattomuutta ja kunnioitusta jokaisen ihmisoikeuteen kuuluvaa itsemääräämisoikeutta kohtaan. Teoreettinen viitekehys muodostuu seksuaalisuudesta, seksuaalikasvatuksesta ja seksuaalisesta väkivallasta. Tämä opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena opinnäytetyönä. Opinnäytetyössä käytettiin laadullisia tutkimusmenetelmiä aineiston keräämisessä. Avoin kysely suoritettiin koulun henkilökunnalle, ja vastaukset analysointiin teemoittelulla.		
Asiasanat Seksuaalinen väkivalta, seksuaalisuus, seksuaalikasvatus, opas, nuoret		

Abstract

Author(s) Peart Senja	Type of Publication Thesis, UAS	Published Autumn 2020
	Number of Pages 20 + attachments	
Title of Publication Insulting violence to sexuality Guidebook of sexual violence as part of school's sexual education		
Name of Degree Bachelor of Social Services		
Name, title and organization of the supervising teacher Mari Rask, Senior Lecturer,		
Name, title and organization of the client Vaasa Rudolf Steiner school		
Abstract <p>The purpose of this thesis is to improve school's sexual education and to deepen the students' knowledge of sexual violence. The objective of the thesis is to develop a guidebook of sexual violence as part of school's sexual education for the use of Vaasa Rudolf Steiner school. The guidebook's target audience are 15–16-year-old students. The client for the thesis is Vaasa Rudolf Steiner school.</p> <p>Everyone has a right to get sexual education. It is a means to give the youth knowledge, skill and positive values regarding sexuality. As part of sexual education it is important to address sexual harassment, physical and mental integrity and respect towards everyone's right for self-determination as part of universal human rights.</p> <p>The theoretical framework consists of sexuality, sexual education and sexual violence. In this thesis qualitative research method was used to gather material. Open enquiry was carried out to the school's personnel, and it was analyzed by themes.</p>		
Keywords Sexual education, sexual violence, guidebook, sexuality, youth		

Sisällys

1	Johdanto	1
2	SEKSUAALISUUS LÄPI ELÄMÄN.....	3
2.1	Seksuaalisuus	3
2.2	Seksuaalikasvatus	4
3	SEKSUAALISUUTTA LOUKKAAVA VÄKIVALTA JA SEURAAMUKSET	7
3.1	Seksuaalinen väkivalta	7
3.2	Seksuaalisen väkivallan seuraamukset.....	9
4	OPINNÄYTETYÖN TAVOITE JA TARKOITUS.....	12
5	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	13
5.1	Toiminnallinen oppinäytetyö	13
5.2	Oppaan suunnittelu.....	15
5.3	Oppaan toteutus	17
5.4	Oppaan arviointi	18
6	YHTEENVETO	20
6.1	Eettisyys ja luotettavuus	20
6.2	Opinnäytetyön arviointi	21
	Lähteet	23

Liitteet

Liite 1. Avoin Kysely

Liite 2. Saatekirje

Liite 3. Opas

1. Johdanto

Seksuaalisen kanssakäymisen tulisi olla aina vapaaehtoista, perustua luottamukseen, molemminpuoliseen nautintoon, tasavertaiseen kommunikaatioon, toisten ja omien rajojen kunnioitukseen ja turvallisuuteen. On tärkeää löytää omat seksuaaliset rajat, ja jokaisella nuorella on oikeus etsiä seksuaalisuutta ja rajoja, joita muiden ihmisten tulee kunnioittaa. (Aaltonen, J. 2012.)

Nuorten kokema seksuaaliväkivalta on nostettu esille useasti viime vuosina. Seksuaaliväkivallan tunnistaminen, sen oireilun ja eri muotojen huomaaminen on tärkeää. Seksuaaliväkivaltaa voi olla monenlaista ja monen tasoista. Se voi muodostua puheista ja katseista tai sisältää seksuaalisesti virittyneitä viestejä. Seksuaaliväkivalta vahingoittaa nuoren käsitystä itsestään ja arvokkuudestaan. (Hannila 2020.)

Nuoret saavat seksuaalikasvatusta osana terveystiedon oppiainetta (THL 2019). Nuoret käyvät läpi seksuaalikasvatuksessa yhdyntää, ehkäisyä, raskautta, sikiön kehitystä ja synnytystä. Lisäksi nuoret saavat tietoa seurustelusta, oman ja toisten oikeudesta koskemattomuuteen, nettikäyttäytymisestä, eri seksuaalisista suuntautumisista sekä seksuaalioikeuksista.

Opinnäytetyön aiheena on tuottaa seksuaaliväkivallan opas osana koulun seksuaalikasvatusta. Tämän opinnäytetyön toimeksiantaja on Vaasan Rudolf Steiner-koulu. Vaasan steinerkoulu perustettiin vuonna 1988, ja koulua ylläpitää vanhempien perustama Vaasan steinerpedagogiikan kannatusyhdistys. Steinerkoulussa opetus rakentuu steinerpedagogiseen opetussuunnitelmaan, jossa ihmistä tarkastellaan tuntevana, toimivana, tahtovana ja ajattelevana kokonaisuutena. Vaasan steinerkoulussa opetus tapahtuu 1.–9.-luokkalaisten, ja oppilaita on noin 100. Steinerkoulun opetuksen päämääriä ovat vuorovaikutus- ja tunnetaitojen, eettisten arvojen ja ryhmätyökykyjen kehittyminen. Opetuksen tavoitteina ovat myös lapsen taito kuunnella ja olla rauhassa, mielenkiinnon herääminen maailman aiheita ja ilmiöitä kohtaan, taito kohdata uusia asioita, suorittaa työ loppuun asti sekä luova ja itsenäinen ajattelu. (Vaasan steinerkoulu 2020.) Vaasan Rudolf Steiner-koulu on yksi monista steinerkouluista, joita on ympäri Suomea. Vuonna 2010 Suomessa oli 26 koulua ja noin 40 päiväkotia, joissa yhteensä viisituhatta lasta ja nuorta saa päivittäin steinerpedagogista opetusta (Rudolf Steiner-koulu 2020.)

Opas on ytimekäs, kokonaisvaltainen tietopaketti seksuaaliväkivallasta. Koetussa seksuaalisessa väkivallassa etenkin nuoret ovat riskiryhmä, sillä nuorilta puuttuvat sanat ja keinot käsitellä väkivaltakokemuksiaan (Apter, Kaimola & Väisälä 2006, 337).

Ihmisellä seksuaalisuus kulkee mukana koko elämän ja on osa meitä. Seksuaalinen identiteetti muodostuu monista eri ulottuvuuksista, kuten tunnistetuista seksuaalisista tarpeista, seksuaalisista arvoista, seksuaalisen toiminnan mieltymyksistä ja ilmaisun tavoista (Väestöliitto 2020: Santalahti 2017.) Tämä opas sisältää tietoa nuorille seksuaalisesta väkivallasta, kuten esimerkiksi mitkä teot ovat Suomen laissa rangaistavia rikoksia, ja mitä seuraamuksia seksuaalisesta väkivallasta voi seurata.

Opinnäytetyön tarkoitus on kehittää koulun seksuaalikasvatusta. Tarkoitus on myös vahvistaa nuorten tietoutta seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta. Tämän oppaan tavoite on tuottaa opas seksuaalisesta väkivallasta osana koulun seksuaalikasvatusta Vaasan steinerkoululle. Tavoite on myös lisätä nuorten kykyä ymmärtää hyvä ja turvallinen seksuaalinen kanssakäyminen. Opas annetaan oppilaille esimerkiksi terveystiedon tunnilla seksuaalista hyväksikäyttöä käsiteltäessä.

2. SEKSUAALISUUS LÄPI ELÄMÄN

2.1. Seksuaalisuus

Ihmisen syntyessä syntyy myös seksuaalisuus. Syntymästä lähtien läpi elämän seksuaalisuus on olennainen osa ihmisyyttä. Ihminen voi luoda ja kokea seksuaalisuutensa kautta erityislaatuista yhteyttä toisen ihmisen kanssa vuorovaikutuksen kaikkein intiimeimmässä muodossa. Seksuaalisuus kattaa seksuaalisen kehityksen, mutta siihen sisältyy myös biologinen sukupuoli, seksuaalinen suuntautuminen ja suvun jatkaminen. Seksuaalisuuteen kuuluu myös sosiaalinen sukupuoli-identiteetti ja siihen kuuluva rooli. Seksuaalisuutta ilmaistaan sekä koetaan sen perusteella, mitä arvoja, uskomuksia ja asenteita olemme oppineet elämämme aikana ympäröivästä maailmasta sekä läheisistä suhteista itseemme ja muihin. Olemme voineet oppia, että seksuaalisuudesta ei voi puhua ja on asioita, jotka pitää piilottaa tai joita pitää hävetä. Seksuaalisuus kiehtoo ihmisiä ja herättää uteliaisuutta. Siksi on tärkeää muistaa, että se on osa meidän ihmisyyttämme ja voi parhaillaan tuoda nautintoa. (Kallio 2015, 9; Väestöliito 2020.)

Seksuaalinen minäkuva on tärkeä osa persoonaa. Seksuaalinen minäkuva muuttuu jatkuvasti elämän eri vaiheissa. Pienetkin muutokset elämässä voivat heijastua omaan seksuaalisuuteen ja voivat lyhyessä ajassa muuttaa minäkuvaa radikaalisesti. Muutokset voivat luoda tyytymättömyyttä itsen, parisuhteeseen tai kumppaniin. (Terveyskylä 2020a)

Seksuaalinen identiteetti muodostuu monista eri ulottuvuuksista, kuten tunnistetuista seksuaalisista tarpeista, seksuaalisista arvoista, seksuaalisen toiminnan mieltymyksistä ja ilmaisun tavoista kumppaniin sekä seksuaaliseen suuntautumiseen liittyvistä seksuaalisista mieltymyksistä. Sosiaalinen seksuaalinen identiteetti on toinen osuus seksuaalisesta identiteetistä. Tässä ihminen tuntee olevansa osa tiettyä ryhmää ja sen mukaiseen henkilöllisyyteen, mikä on tärkeää. Seksuaalinen suuntautuminen merkitsee sitä, että ihminen tuntee mielenkiintoa, kiihottumisen sekä halun tunnetta miehiä, naisia tai molempien suuntaan. Seksuaalinen suuntautuminen, kuten seksuaalinen identiteetti, ei ole joko-tai ilmiö, vaan se on jatkumo, jossa seksuaalinen vetovoima ja halu voivat vaihtua. Se voi muuttua iän, itsevarmuuden ja elämäkokemuksen myötä. Ihmiset elävät seksuaalisen elämänsä monin eri tavoin, ja ihmisellä on oikeus ja vapaus päättää omasta seksuaalisesta todellisuudestaan. Seksuaalinen suuntautuminen voi muuntua, mutta on otettava huomioon, että ihmisen oma seksuaalinen suuntautuminen on yksilöllistä ja on tärkeää tarkastella rauhassa omaa joustovaraa seksuaalisessa suuntautumisessa. (Santalahti 2017.)

Seksuaalisuudesta ja sukupuolesta käytetyt käsitteet ilmenevät yhteiskunnan tai yhteisön ihmiskuvasta ja sen ympärille kytkeytyvistä asenteista, tabuista, arvoista ja normeista.

Nämä asiat yleensä välittyvät sukupolvelta toiselle ja ovat vahvasti kulttuurisidonnaisia. Kulttuurin muuttuessa muuttuvat myös seksuaalisuutta säätelevät asenteet ja normit. Esimerkkinä homoseksuaalisuus, ja miten sen suhteen on muututtu parin vuosikymmenen aikana. Suomalaisten asenteet ovat kehittyneet vapaamielisemmiksi seksuaaliasioita kohtaan. (Apter, Huttunen, Kaimola & Väisälä 2006.)

Seksuaaliterveyspalvelut kuuluvat kaikille. Palveluista tulisi tiedottaa nuorille, esimerkiksi mistä niitä omalta paikkakunnalta saa, sekä esitellä palvelut, jotka toimivat internetin välityksellä (THL 2017). Seksuaaliterveyspalveluiden tulee olla luottamuksellisia, korkeatasoisia, turvallisia ja helposti saatavilla. Terveyspalveluita ovat muun muassa ehkäisyneuvolat, seksuaalineuvonnan palvelut sekä seksitautipoliklinikat. Seksuaalisuus on osa ihmistä ja läsnä koko elämän ajan, joten seksuaaliterveyspalveluita tulisi olla räätälöitynä eri elämän- ja ikävaiheissa. Nuorille suunnatun palvelun tulisi olla ilmaista, ja sen tulisi ottaa huomioon nuorten tarpeet ja toiveet kunnioittaen nuoren erilaisuutta ja seksuaalioikeuksia (Ilmonen & Korhonen 2015, 30). Esimerkkeinä internetin välityksellä olevista palveluista ovat Nuorten exit, jossa voi jutella chatin kautta, Senjanetti, jossa on paljon tietoa seksuaalirikoksen uhriksi joutumisen vaikutuksista, sekä Tukinainen, jossa on kriisipuhelin, juristipäivystystä, ohjausta ja neuvontaa netin välityksellä sekä paljon muuta. (Nuortenexit 2020; Tukinainen 2020.)

2.2. Seksuaalikasvatus

Seksuaalikasvatusta on monen muotoista, kuten seksuaalivalistusta, seksuaaliopetusta ja seksuaalineuvontaa.

Seksuaalivalistuksessa seksuaaliasioista kerrotaan suurelle joukolla ja sanoma on yksisuuntaista. Seksuaalivalistuksessa ei ole mahdollista esittää tarkentavia kysymyksiä tiedon kertojalle.

Seksuaaliopetus on pienelle joukolla pääsääntöisesti kohdistettu opetus kuten koululuokissa.

Seksuaalineuvonnassa seksuaalineuvontakoulutuksen saanut ammattihenkilö antaa neuvoa yhdelle tai kahdelle henkilölle kerrallaan seksuaalisuuteen liittyvissä asioissa. Seksuaalikasvatus voi olla virallista tai epävirallista. Virallista se on silloin, kun se on ohjattua toimintaa, joka on ammatillisesti suunniteltua ja viralliseen tietoon pohjautuvaa. Kodin ja vanhempien tekemä kasvatustyö on epävirallista seksuaalikasvatusta. (THL 2018, Oinonen & Susineva 2019, 8–9. mukaan.) Seksuaalineuvonnan, seksuaaliopetuksen ja seksuaalivalistuksen lisäksi seksuaalikasvatukseen voidaan lukea myös ohjaus, jolloin mukaan voidaan ottaa laajemmin esimerkiksi nuorisotiloissa, harrastuspiireissä tai vanhuspalveluiden

toiminnassa tapahtuva seksuaalikasvatus (Bildjuschkin, Ruuhilahti 2012, THL 2019 mukaan).

Kaikilla meillä on oikeus seksuaalikasvatukseen. Se on keino jakaa nuorille tietoa, taitoa ja myönteisiä arvoja. Kyseisiä asioita ihmiset tarvitsevat ymmärtääkseen seksuaalisuutta ja nauttiakseen siitä fyysisesti ja emotionaalisesti sekä yksin että suhteissa. Seksuaalikasvatus on keino kehittää turvallisia ja hyväksyttäviä ihmissuhteita ja ottaa vastuuta omasta ja muiden seksuaaliterveydestä ja hyvinvoinnista. Seksuaalikasvatus antaa menetelmiä nuorille, joilla tehdä päätöksiä, jotka lisäävät heidän elämänlaatuaan, ja edistää omalta kannalta yhteiskuntaa myötätuntoiseen ja oikeudenmukaiseen suuntaan. (WHO 2010,19.)

Seksuaalikasvatuksessa tulee tarpeellisenä osana käsitellä seksuaalista häirintää, henkistä ja fyysistä koskemattomuutta sekä jokaisen ihmisen itsemääräämisoikeutta. Nuoret ovat tiedonhaluisia seksuaalisuuteen liittyvissä asioissa, ja seksuaalikasvatus on osa yleisempää kasvatustyötä ja elämänhallintataitojen lisäämistä. Seksuaalikasvatuksen tulee tukea jokaista yksilöä. Sen on oltava sallivaa, ennakkoluulotonta sekä huomioitava seksuaalisen suuntautumisen kirjo ja sukupuolisuuden moninaisuus. Nuoren kunnioittaessa itseään ja toisia, sekä tiedostaessa omat rajansa ja oikeutensa, riski kokea tulevaisuudessa väkivaltaa tai seksuaalista kaltoinkohtelua on pienempi. Tämän takia kokonaisvaltaiseen seksuaalikasvatukseen kuuluu nuoren minäkuvan rakentumisen tukeminen, käsitys itsensä arvostamisesta sekä omien ja toisten rajojen pohtiminen. Virallinen seksuaalikasvatus ei johda nuorten seksin harrastamisen aikaistumiseen tai lisää riskikäyttäytymistä. (Kontula & Meriläinen 2007,17; Oinonen & Susineva 2019, 9–22.)

Kokonaisvaltaisen seksuaalikasvatuksen pitäisi perustua moneen eri periaatteeseen. Sen täytyy vastata nuoren elämän realiteetteja ja olla ikään nähden sopivaa. On otettava huomioon nuoren kyky ymmärtää asioita ja hänen kehitystasonsa. Sitä on sovellettava kulttuurin, sosiaalisten tekijöiden ja sukupuolen mukaisesti. Seksuaalikasvatus perustuu ihmisoikeuksiin ja kokonaisvaltaiseen ymmärrykseen hyvinvoinnista, mukaan lukien ymmärrys terveydestä. Seksuaalikasvatus perustuu vakaasti erilaisuuden, itsemääräämisoikeuden sekä sukupuolten välisen tasa-arvon hyväksymiseen. Seksuaalikasvatus perustuu tieteellisesti todenmukaiseen tietoon. Lopuksi seksuaalikasvatus tulisi nähdä keinona edistää yhteisöä oikeudenmukaiseen ja myötätuntoiseen suuntaan voimaannuttamalla yksilöitä ja yhteisöjä. (WHO 2010, 28)

Ikätasoista seksuaalikasvatusta tarkasteltaessa Maailman terveysjärjestö WHO ja Saksan terveystieteiden tutkimuskeskus BZgA ovat laatineet standardit seksuaalikasvatukselle. Ikätasojen standardien mukaan seksuaalioikeuksien näkökulmasta tarkasteltaessa, 15-vuotiaiden on hyvä tietää seksuaalisesta väkivallasta ja kaltoinkohtelusta. Nuorten tulisi ymmärtää

seksuaalioikeuksien tarkoitus, seksuaalirikosten määritelmä ja sisältö, sekä vaatia seksuaalioikeuksien kunnioittamista. Opetussuunnitelman tulisi sisällyttää tietoa seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan neuvonnasta ja hoitoa antavista palveluista. (WHO 2010, 30.) Seksuaalikasvatuksessa tulee tärkeänä osana käsitellä seksuaalista häirintää, fyysistä sekä henkistä koskemattomuutta ja jokaisen ihmisoikeuteen kuuluvan itsemääräämisoikeuden kunnioitusta (Oinonen & Susineva 2019, 22).

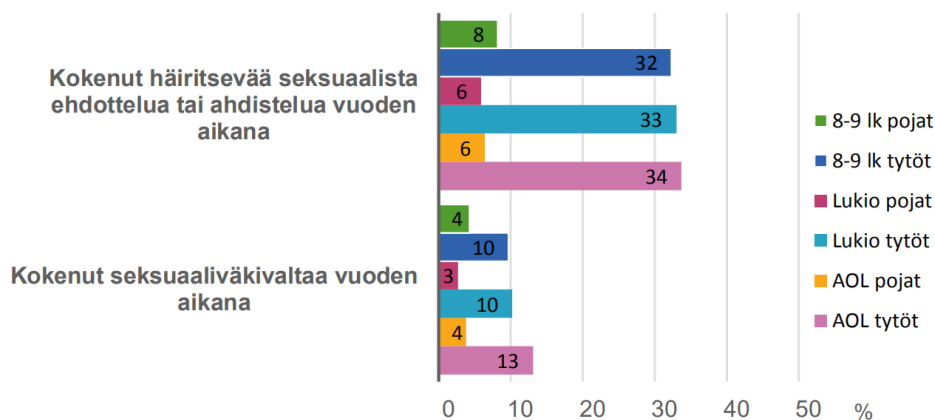
Parhaimmillaan seksuaalikasvatuksessa jokainen nuori otetaan huomioon ilman, että moninaisuudesta tehdään erillinen asia. Hyvä käytäntö olisi, että puhutapaan kiinnitettäisiin huomiota ja puheen lisäksi myös koulutehtäviin, jotta ketään ei syrjittäisi. Käytännössä tämä tarkoittaa, että nuoresta puhuttaessa käytetään nuoren toivomaa nimeä, tyttö- tai poikaystävä-kysymyksiä sijaan puhuttaisiin ihmissuhteista, seurustelusta tai kumppanista. (Oinonen & Susineva 2019,23.)

Seksuaalikasvatuksen tavoiteltuihin tuloksiin kuuluu seksuaalisen moninaisuuden ja sukupuolten erojen kunnioittaminen sekä sukupuoli-identiteetin ja sukupuoliroolin tiedostaminen. Tavoitteissa lapsille ja nuorille annetaan edellytetyt elämäntaidot, jotta he kykenevät käsittelemään parisuhteiden sekä seksuaalisuuden näkökulmien kokonaisuuksia. Lapsille ja nuorille jaetaan tietoa saatavilla olevista terveydenhuolto- ja neuvontapalveluista sekä palveluiden käyttämisestä erityisesti, jos nuorilla on seksuaalisuutta koskevia haasteita ja kysymyksiä. Seksuaalisuuteen, eri elämäntyyliin, arvoihin ja asenteisiin sallivasti, avoimesti ja kunnioittavasti suhtautuvaa sosiaalista ilmapiiriä edistetään. Nuorille annetaan mahdollisuus luoda tosiseikkoihin ja asioiden ymmärtämiseen perustuvia ratkaisuja, sekä kyky käyttäytyä vastuullisesti kumppania ja itseään kohtaan. Nuoret muodostavat seksisuhteita ja muita ihmissuhteita, joissa vallitsee vastavuoroinen ymmärrys ja kunnioitus kumppanin tarpeita ja rajoja kohtaan. Ihmissuhteisiin kuuluu myös tasa-arvoisen suhteen muodostaminen. Tämä auttaa torjumaan seksuaalista hyväksikäyttöä ja väkivaltaa. (WHO 2010,28.)

3. SEKSUAALISUUTTA LOUKKAAVA VÄKIVALTA JA SEURAAMUKSET

3.1. Seksuaalinen väkivalta

Tutkimuksen (kuvio 1) mukaan 32 prosenttia 8.–9.-luokkalaisista tytöistä ja kahdeksan prosenttia pojista ovat kohdanneet seksuaalista häirintää. Seksuaalista väkivaltaa olivat kohdanneet 10 prosenttia tytöistä ja neljä prosenttia pojista. (Helakorppi & Ikonen 2019, 7.)

Kuvio 1. Seksuaalista häirintää tai väkivaltaa viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana kokeneiden lasten ja nuorten osuus sukupuolen ja kouluasteen mukaan vuonna 2019 (Helakorppi & Ikonen 2019, 7).

Seksuaalinen väkivalta, hyväksikäyttö ja kaltoinkohtelu on ei-toivottua toimintaa, joka ei kunnioita toisen itsemääräämisoikeutta, yksityisyyttä, henkilökohtaisia oikeuksia ja rajoja. Toiminta on yksipuolista, ja kyse on aina vallankäytöstä ja väkivallasta, ei seksistä. Seksuaalinen väkivalta ei vahingoita yksin seksuaalisuutta, vaan usein myös särkee käsityksiä muun muassa ihmissuhteista, luottamuksesta, omasta kehosta sekä läheisyydestä ja sukupuolesta. Seksuaalinen väkivalta ulottuu seksuaalissävytteisestä kommentoinnista yhdyntään pakottamiseen. Seksuaalista itsemääräämisoikeutta rikotaan monin eri tavoin. Siihen kuuluu seksuaalinen johdattelu, lähentely, itsensä paljastamisen kohtaaminen, painostaminen ja nöyryytys. Seksuaalinen väkivalta voi esimerkiksi olla uhkailua, kiristämistä, johdattelua, viettelyä, lahjontaa tai pakottamista suuseksiin tai suuteluun. Seksuaalinen väkivalta voi sisältää myös kuvaamista, kuten seksuaalisten kuvien tai salaa kuvatun materiaalin seksuaalisiin tarkoituksiin levittämistä. Seksuaalista väkivaltaa ei voi ennakoita tai enustaa, koska se voi tapahtua missä tahansa, kuten omassa kodissa, harrastuspaikoissa, työssä, koulussa, parisuhteessa, sukulaissuhteissa ja luottamussuhteissa. Sen uhriksi voi joutua kuka tahansa. (Kallio 2015, 10–11.)

Suomessa laki määrittää, mitkä kaikki seksuaalisuutta ja itsemääräämisoikeutta loukkaavat teot ovat rangaistavia rikoksia. Rangaistavia tekoja ovat raiskaus, törkeä raiskaus, pakottaminen seksuaaliseen tekoon, seksuaalinen hyväksikäyttö, seksuaalinen ahdistelu, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, törkeä lapsen hyväksikäyttö, seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö, seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta, lapsen houkutteleminen seksuaalisiin tarkoituksiin, sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan, lasta koskevan esityksen seuraaminen, paritus ja törkeä paritus. (Rikoslaki 1889/39, 1§–9 §.)

Suomen laki määrittelee kaksi eri suojaikärajaa. Seksuaalisen kanssakäymisen suojaikäraja on 16. Kyseinen suojaikäraja tarkoittaa, että 16-vuotiaan kanssa tapahtuva seksuaalinen kanssakäyminen on rangaistava. Poikkeus tähän on, jos samalla henkisellä ja fyysisellä tasolla, sekä samanikäiset alaikäiset vapaaehtoisesti ryhtyvät seksuaaliseen kanssakäymiseen. Toinen suojaikäraja on 18, joka on tarkoitettu suojaamaan nuorta perheen sisäisissä tilanteissa, jossa hyväksikäyttäjä on vanhempi, vanhempaan rinnastettavassa asemassa oleva tai samassa taloudessa asuva. Suojaikäraja 18-vuotta suojaa myös hyväksikäyttäjältä, jossa nuori on alisteisessa asemassa kuten opiskelijana tai harrastustilanteissa. (Rikoslaki 1889/39, 6 §; Launis 2018, 72.)

Rikosuhripäivystyksen (2020) mukaan seksiin tarvitaan aina suostumus kummaltakin osapuolelta: nukkuva tai muuten tiedottamassa olevassa tilassa ei suostumustaan voi antaa. Uhrin ollessa raiskattu, tai jos on epäily raiskatuksi joutumisesta, uhrin tulisi olla vaihtamatta vaatteita ja käymättä pesulla. Vaikka uhrilla ei ole näkyviä vammoja, olisi hyvä mennä mahdollisimman pian oman alueen päivystykseen lääkärikäynnille, jonne voi myös ottaa ystävän tai jonkun läheisen mukaan. Raiskaus tai raiskausyritys on aina kammatava tapahtuma, ja uhria auttaa se, että ei jää ajatuksien kanssa yksin, vaan kertoo jollekin luotettavalle tai läheiselle ihmiselle, ja muistaa, että tapahtumasta voi toipua. Uhrin tulisi tehdä rikosilmoitus, jonka voi tehdä missä tahansa poliisilaitoksessa ja sinne voi myös ottaa kaverin tai tukihenkilön mukaan. Läheisen henkilön lisäksi on tärkeää puhua myös ammattiauttajalle. Viimeisenä, mutta tärkeänä asiana on muistaa, että uhri ei ole syyllinen tapahtumaan, vaan tekijä on aina vastuussa.

Seksuaalinen itsemääräämisoikeus, eli oikeus päättää omasta kehostaan ja seksuaalisuudestaan on kaikkien perusoikeus. Henkilökohtaiset rajat ja kokemus oman seksuaalisen itsemääräämisoikeuden rikkomisesta ovat aina yksilöllisiä. Seksuaalioikeudet ovat keskeinen osa ihmisen itsemääräämisoikeutta, ja ne kuuluvat kaikille. Seksuaalioikeuksiin sisältyy oikeus omaan seksuaalisuuteen. Kaikilla on oikeus toteuttaa seksuaalielämänsä haluamallaan tavalla, ja nauttia oman seksuaalisen suuntautumisen mukaisesta seksuaalisuudesta. Siihen kuuluu oikeus ilmaista omaa sukupuoltaan haluamallaan tavalla.

Jokaisella on oikeus saada kokonaisvaltaista tietoa seksuaalisuudesta ja sitä koskevista velvollisuuksista ja oikeuksista. Jokaisella on myös oikeus suojella itseään ja tulla suojeluksi. Tämä tarkoittaa, että kaikilla on oikeus keholliseen koskemattomuuteen, tulla suojeluksi väkivallalta sekä oikeus käyttää raskauden ja seksitautien ehkäisymenetelmiä. Jokaisella on oikeus seksuaaliterveyspalveluihin, eli kaikilla on oikeus yhdenvertaisiin ja seksuaalioikeuksia kunnioittaviin palveluihin. Palveluiden on oltava turvallisia, helposti saatavilla ja luottamuksellisia. (Ihmisoikeudet 2020.)

Jokaisella on oikeus näkyä, eli oikeus tulla nähdyksi ja kuulluksi ilman pelkoa syrjinnästä ja väkivallasta. Tasa-arvoinen yhteiskunta on edellytys seksuaalioikeuksien toteutumiselle, jossa toteutuvat ihmisoikeudet, uskonnollinen ja kulttuurinen monimuotoisuus, sosiaalinen oikeudenmukaisuus, vähemmistöjen huomioiminen, demokraattinen osallistuminen ja lakien noudattaminen. Kaikilla on oikeus yksityisyyteen, ja siihen mitä haluaa jakaa muille. Kaikilla on oikeus omaan päätöksentekoon, seksuaalisuutta koskeviin asioihin vaikuttamiseen, ja olla osallisena sekä kehittää muiden seksuaalioikeuksien toteutumista. (Ihmisoikeudet 2020.)

3.2. Seksuaalisen väkivallan seuraamukset

Koetetut reaktiot seksuaaliväkivallasta ovat hyvin yksilöllisiä, ja toipumisessa voi olla erilaisia teitä. Seksuaalisen väkivallan uhri voi oirehtia eri tavoin. Oireet voivat ilmentyä sekä psyykkisesti että fyysisesti erilaisin kivuin ja sairauksin. Myös runsas päihteiden käyttö voi olla oire kokemuksista. Uhri voi kokea voimakasta häpeän tunnetta, avuttomuutta ja osasyllisyyttä, jonka vuoksi uhri ei löydä ulospääsyä tilanteesta tai tuntemuksista. Hyväksikäytön ja väkivallan teot ovat aina tekijän vastuulla, siitä huolimatta, miten alistuvainen, suostuvainen tai hyväuskoinen uhri on jossain vaiheessa tekoja tai suhdetta ollut. Seksuaalisen väkivallan ja häirinnän uhri kokee itsemääräämisoikeutensa kadonneen sekä itsekunnioituksen ja identiteettinsä menetetyksi. (Apter ym. 2006, 335 Kallio 2015, 13.)

Uhrin ikä ja kehitystaso vaikuttavat siihen, minkälaiset seuraukset tapahtumasta tulevat. Seuraukset ovat sitä vakavampia, mitä nuorempi uhri on. Uhria voi auttaa se, että hän voi puhua asiasta ja luoda eheän kertomuksen tapahtuneesta. Tilannetta auttaa myös se, että uhri saa asiallista hoitoa, asianmukaista tietoa ja tekee rikosilmoituksen. Uhrin tilannetta pahentaa se, jos uhri on kokenut tapahtumahetkellä kuoleman pelkoa, hoitohenkilökunnan välinpitämättömyyttä tai tapahtuman salaamista. Avun hakeminen ja rikosilmoituksen tekeminen on tärkeää, mutta ei välttämättä helppoa. Tilanteesta traumatisoituneen uhrin voi olla vaikea hahmottaa tapahtuman olevan ohi, sillä keho ja mieli voivat toimia vielä ikään kuin

tilanne jatkuisi. Poikkeava toiminta muistissa voi myös vaikeuttaa kertomista. Seksuaalirikoksen uhrille voi olla vaarana joutua uhriksi uudelleen, koska hänen voi olla vaikea tunnistaa vaaratilanteita. Toinen vaikuttava tekijä on se, että uhrin hermosto on aikaisemmassa vaaratilanteessa toiminut siten, että uhri on lamaantunut. Tämä toiminto voi jäädä päälle, ja seuraavassa samanlaisessa tilanteessa uhrin hermosto toimii samalla tavalla, eikä uhri pysty puolustamaan itseään. (Kuukari 2020.)

On normaalia, että seksuaalisen väkivallan kokemuksen jälkeen uhrille tulee traumaattisen stressin oireita. Stressioireet jaetaan kolmeen ryhmään.

Uudelleenkokemusoireet muodostavat ensimmäisen ryhmän. Tässä stressin oireessa traumaattinen tapahtuma, tai osia siitä, tulee takaisin hallitsemattomasti trauman kokeneen mieleen. Uhrille voi tulla takaukia, painajaisia tai välähdyksiä tapahtuneesta. Uudelleen koetut kokemukset voidaan kokea hyvinkin elävästi, ja traumaattisissa tilanteissa muisti käyttäytyy eri tavalla kuin normaalitilanteissa. Tämän takia kokemus läpikäydään uudelleen aistien tasolla, ja tapahtuma on hyvin hankalaa pukea sanoiksi. (Terveyskylä 2020b.)

Toinen oireryhmä on välttämisoireet, jossa uhri välttää kaikkea tapahtumaan liittyvää, kuten sen muistamista, ajattelemista ja siihen liittyviä tunteita. Sen vuoksi uhri voi kaihtaa puhumista tapahtuneesta tai avun hakemista itselleen. Tapahtuman ulkopuolelle sulkeminen saattaa ilmetä siten, että uhri kokee elävänsä kuin lasin takana tai kuplan sisällä. Tällöin myös yhteys omiin tunteisiin on poikki. (Terveyskylä 2020b.)

Keholliset vireystilaan liittyvät oireet ovat kolmas ryhmä. Tässä uhrin keho on jatkuvassa valppaustilassa aktivoitunut ennakoimaan ja reagoimaan vaaraan. Tämä stressioire aiheuttaa keskittymisvaikeuksia, univaikeuksia ja säpsähtelyä. Elimistön ollessa jatkuvassa valppaustilassa se ei voi levätä tai rentoutua. Näin ollen trauman kokenut menettää paljon energiaa, ja hänen mielialansa voivat äkillisesti vaihdella. Hänelle voi tulla äkillisiä vihanpuuskia ja hän voi ärsyntyä herkästi.

Trauman jälkeen voi puhjeta traumaperäinen stressihäiriö eli PTSD. Näiden kolmen ryhmän stressioireiden pitkittyttyä yli kuukauden ne rajoittavat uhrin toimintakykyä, jolloin kyseessä voi olla traumaperäinen stressihäiriö. (Terveyskylä 2020b.)

Tapahtuman jälkeen uhrin voi olla vaikeaa hahmottaa tapahtumaa. Seksuaaliväkivallan uhri saattaa ihmetellä, miksi on ikään kuin suostunut tekoon. Tämä johtuu kehon puolustusmekanismien lamaantumisen, eikä uhri tekohetkellä halustaan huolimatta pysty puolustautumaan. Seksuaalisesta väkivallasta voi seurata myös raskaus, unihäiriöitä, syömishäiriöitä, sukupuolitauteja, keskittymisvaikeuksia sekä mielialahäiriöitä kuten masennusta, itsetunnon ja tunteiden säätelyn vaikeuksia sekä itsetuhoisuutta kuten viiltelyä. Uhri voi kadottaa

elämänhallinnan ja työkyvyn, hänellä voi ilmetä ongelmia ihmissuhteissa sekä vaikeuksia seksuaalielämässä. (Tampereen setlementti 2020.)

4. OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Opinnäytetyön tarkoitus on kehittää koulun seksuaalikasvatusta. Tarkoitus on myös vahvistaa nuorten tietoutta seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta. Opinnäytetyön tavoite on tuottaa opas seksuaaliväkivallasta osana koulun seksuaalikasvatusta Vaasan Rudolf Steiner-koululle. Tavoite on myös lisätä nuorten kykyä ymmärtää hyvä ja turvallinen seksuaalinen kanssakäyminen.

5. OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

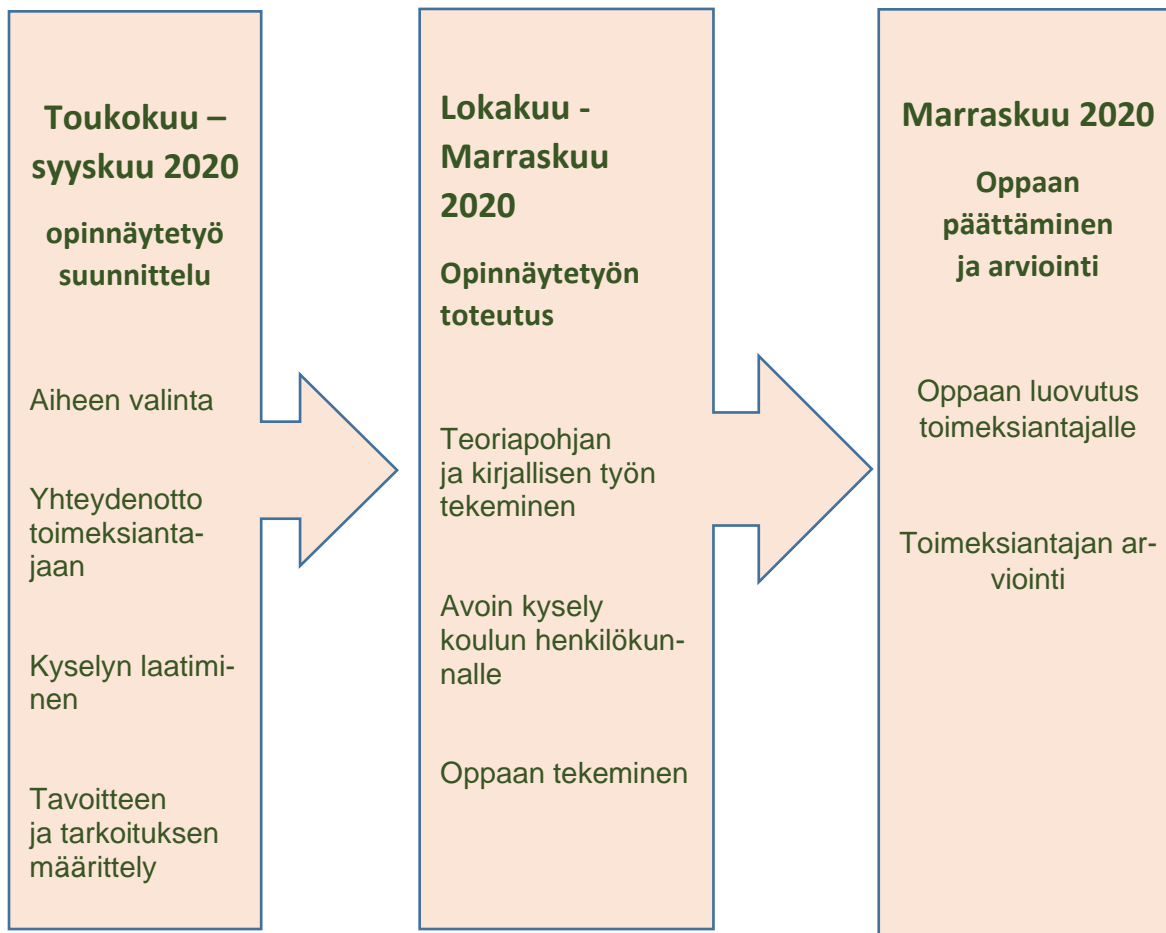
5.1. Toiminnallinen oppinäytetyö

Toiminnallinen oppinäytetyö on vaihtoehto ammattikorkeakoulun tutkimukselliselle oppinäytetyölle ja pyrkii ammatillisessa kentässä käytännön toiminnan opastamista, ohjeistamista ja toiminnan järjestämistä. Toteutustapa voi olla kohderyhmän mukaan kansio, kirja, opas, vihko, portfolio, nettisivut tai johonkin paikkaan järjestetty tapahtuma tai näyttely. (Airaksinen & Vilka 2003.) Tämä oppinäytetyö toteutettiin toiminnallisena oppinäytetyönä. Tässä oppinäytetyössä luotiin opas, jonka tarkoitus on kehittää koulun seksuaalikasvatusta ja edistää nuorten tietoutta seksuaalisesta väkivallasta.

Toiminnallisessa oppinäytetyössä on suositeltavaa löytää toimeksiantaja oppinäytetyölle. Toimeksiannetun oppinäytetyön avulla voi kehittää verkostoja, sekä päästä mahdollisesti kokeilemaan ja vahvistamaan taitoja työelämän kehittämisessä ja harjoittamaan innovatiivisuutta. (Airaksinen & Vilka 2003) Tämän oppinäytetyön toimeksiantaja oli Vaasan Rudolf Steiner-koulu.

Aihetta mietittäessä on tärkeää suunnitella oppinäytetyön kohderyhmä, sekä rajata se, keille oppinäytetyö on suunnattu. Toiminnallisessa oppinäytetyössä tilaisuus, opastus, tuote tai ohjeistus luodaan joka kerta jollekin tai jonkun käytettäväksi. Kohderyhmän selkeä määrittäminen on tärkeää, koska esimerkiksi ohjeistuksen, tuotteen tai tilaisuuden sisältö päätää sen, mille ryhmälle idea on ajateltu. Täsmällinen kohderyhmän määrittäminen toimii myös työn rajaajana: näin ollen on mahdollista, että oppinäytetyö pysyy oppinäytetyön tarkoitussa laajuudessa. (Airaksinen & Vilka 2003.) Ajatuksena oli, että kohderyhmä olisi ollut 8.–9.-luokkalaiset, mutta se rajattiin toimeksiantajan kanssa 9.-luokkalaisiin eli 15–16-vuotiaisiin. Ikätasoa ja kehitystä tarkasteltaessa eri ikäisille tulisi kertoa ja opettaa eri asioita, eli 13–14-vuotiaille suunnattu opas sisältäisi eri asioita kuin 15–16-vuotiaiden opas. (Oinonen & Susineva 2019,22).

Tämä oppinäytetyö toteutetaan lineaarisen mallin mukaan. Lineaarinen malli noudattaa perinteisen työn kehittämisen ja päätöksenteon malleja. Lineaarinen malli etenee kaavamaisesti ja vaiheet etenevät peräkkäin. Työskentely etenee tavoitteen määrittelystä suunnitteluun, toteutukseen, prosessin päättämiseen ja viimeisenä arviointiin. Työskentelyn vaiheet seuraavat ajallisesti toisiaan laaditun oppinäytetyön suunnitelman mukaisesti. (Salonen 2013.) Prosessikaavion avulla (kuviokuva 2) tämän oppinäytetyön kulku hahmottuu. Tämän oppinäytetyön kulku on hyvin suoraviivainen.

Kuvio 2. Kehittämistyön prosessikaavio

Tämä opinnäytetyö eteni seuraavanlaisesti: aloitusvaihe, jossa idea sai alkunsa, suunnitteluvaihe, jossa tehtiin opinnäytetyön suunnitelma, esivaihe ja työstövaihe, jolloin opas tehtiin sekä tarkistusvaihe, jossa opas arvioitiin.

5.2. Oppaan suunnittelu

Suunnitteluvaiheessa tehdään opinnäytetyöstä kirjallinen opinnäytetyösuunnitelma, josta tulee ilmi ympäristö, tavoitteet, vaiheet, dokumentointitavat, materiaalit, toimijat ja heidän vastuunsa, aineistot ja tiedonhankintamenetelmät. (Salonen 2013,17).

Hyvä opas muodostuu avuista ja konkreettisista vinkeistä, havainnollistavista infograafeista ja erottuvista kuvituksista, joilla on merkitystä kontekstissa. Oppaassa voi olla laaja-alaisia mielipiteitä ja asiantuntijoiden todistavia sitaatteja, esimerkkejä, joihin lukijan on helppo samaistua, helppoja lausahduksia, jotka lukija voi halutessaan jakaa eteenpäin oivallukseen, sekä ohjauksen eteenpäin, mitä voi tehdä oppaan lukemisen jälkeen.

Oppaan tekijöille on olemassa viisi muistisääntöä. Ensimmäisenä oppaaseen suunnitellaan ohjaus, joka kertoo lukijalle, mitä opas sisältää ja houkuttelee lukemaan. Toisena oppaan kohderyhmä valitaan. Kolmantena viestin kärki kirkastetaan, eli oppaalla tulee olla tarkkaan valittu, kohderyhmää puhutteleva, määritelty kulma. Neljäntenä panostetaan houkuttelevaan sisällysluetteloon, joka viestii kokonaisuudesta ja kokoaa yhteen oppaan tärkeimmät osatekijät. Viidentenä tarkistetaan, että opas vastaa ja ratkaisee, eli antaa lukijalleen tietoa, vastaa kohderyhmän tiedontarpeeseen ja antaa oikeasti ratkaisuja. (Oiva 2017)

Opinnäytetyön suunnitelmassa käytettiin laadullista tutkimusmenetelmää. Avoin kysely toteutettiin henkilökunnalle, josta kyselyyn vastasi kaksi henkilöä. Kysely sisälsi saatekirjeen (liite1) ja avoimen kyselylomakkeen. Kokosin avoimen kyselyn neljästä avoimesta kysymyksestä (liite 2). Laadullisella tutkimusmenetelmällä haluttiin saada selville, mitä opas pitäisi sisältää.

Laadullinen tutkimusmenetelmä on toimiva selvityksen toteuttamisessa, kun päämääränä on ilmiön kokonaisvaltainen ymmärtäminen. Lähtökohtana on halu ymmärtää, millaiset uskomukset, ihanteet, halut ja käsitykset ihmisten toiminnan taustalla vaikuttavat. Kysymykset esitetään alkaviksi sanoilla, miten, mitä, miksi, jotta vastaajan on helpompi kuvailla ja selittää ajatuksiaan ja näkemyksiään. Perinteisinä laadullisina tutkimusmenetelminä aineiston hankintakeinoissa käytetään kyselyä tai haastattelua. (Salonen 2013, 22). Haastattelu voi olla joko yksilön tai ryhmän haastattelua, riippuen siitä, millaista tietoa selvitykseen halutaan. Yksilöhaastatteluna suositeltavia tapoja, joilla kerätää aineistoa, ovat joko lomake- tai teemahaastattelut. Lomake on strukturoitu haastattelulomake, jossa kysytään jokaiselta tutkittavalta samassa järjestyksessä ja muodossa avoimet kysymykset. Haastattelutapa on hyvä ottaa sen perusteella, millaista ja miten tarkkaa tietoa toiminnallisen opinnäytetyön tueksi tarvitaan. (Airaksinen & Vilkkä 2003, 63–64.)

Tässä opinnäytetyössä päädyttiin haastattelun sijaan käyttämään avointa kyselyä. Avoimen kyselyn voi lähettää sähköpostilla ja antaa vastaajan vastata rauhassa omalla ajallaan. (Salonen 2013). Avoin kysely muodostui neljästä avoimesta kysymyksestä, käyttäen alkavia sanoja mitä ja mihin (liite 2). Kysymykset nousivat tietoperustasta huomioiden samalla, mitä haluttiin saavuttaa. Avoimen kyselyn tarkoitus oli kartoittaa, mitä tietoa nuoret saavat seksuaalikasvatuksesta, ja mitä heidän tulisi tietää seksuaalisesta väkivallasta. Avoin kyselylomake lähetettiin sähköpostin välityksellä kolmelle henkilökunnan jäsenelle, jotka suorittavat seksuaalikasvatusta ja ovat tekemisissä nuorten kanssa. Kyseiset henkilöt ovat osa koulun henkilökuntaa. Kysely toteutettiin anonymisti, ja mukana seurasi saatekirje selittämään, mitä varten avoin kysely toimitettiin (liite 1). Vain kaksi ammattilaista vastasi avoimeen kyselyyn, mutta vastaukset olivat kattavat ja laajat. Molemmilla henkilökunnan jäsenillä oli pitkä työkokemus nuorten kanssa työskentelystä sekä seksuaalikasvatuksen opettamisesta.

Avoimen kyselyn analysoinnissa käytin teemoittelua. Teemoittelussa pyritään laadullisen tutkimusaineiston ryhmittelyyn ja pilkkomiseen erilaisten aihepiirien mukaan. Teemoittelussa nostetaan esiin lukumäärien sijaan teeman sisältö. (Kajaanin Ammattikorkeakoulu 2020.) Silloin kun materiaali jaetaan teemojen mukaisesti, kunkin teeman alle kerätään esimerkiksi tietystä haastattelusta ne asiat, joissa puhutaan kyseisestä teemasta. Teemojen muodostamisessa voidaan käyttää taulukointia. Teemoittelun kautta voidaan havainnoida, mitkä tosiasiat aineistossa ovat keskeisiä ja seikoille voidaan sitten miettiä yhdistäviä tekijöitä ja teemoja. (Saaranen, Kauppinen & Puusniekka 2006) Avoimen kyselyn vastaukset luin huolellisesti läpi ja kirjoitin Wordiin kysymyksien alle vastaukset. Vastauksia vertailin ja teemoittain poimin samankaltaisuudet analysoitavaksi. Teemat olivat nuorten seksuaalisuus ja seksuaalisuutta loukkaava väkivalta sekä ammattilaisten kanavat nuorten auttamiseksi.

<p>Seksuaalinen väkivalta</p> <p style="text-align: right;">→</p>	<p>Mitä nuorten tulisi tietää aiheesta</p> <p style="text-align: right;">→</p>	<p>Seksuaaliväkivallan määritelmä. Seksuaalisen väkivallan ehkäisy sekä miten se voi vaikuttaa ihmiseen. Olla tietoinen omista oikeuksista ja päättää itse omasta kehostaan. Olla tietoinen netin ja somen vaaroista sekä Suomen laista ja miten se määrittää, mikä on rikos. Vastaajat olivat myös sitä mieltä, että nuorten tulisi tietää kenelle voi puhua, ja mitä tulisi tehdä, jos joutuu seksuaalisen väkivallan kohteeksi</p>
---	--	---

Taulukko 1. Esimerkki käytetystä teemoittelusta

5.3. Oppaan toteutus

Tämä vaihe on työstövaihe, jossa suunnitelma pistetään käytäntöön. Työstövaihe on opinnäytetyössä toiseksi tärkein vaihe suunnitelmavaiheen jälkeen. Tässä vaiheessa toimijat työskentelevät käytännössä jopa joka päivä saavuttaakseen yhdessä sovittua tavoitetta ja tuotosta. Työstövaiheessa realisoituu kaikki opinnäytetyön osatekijät kuten toimijat, tutkimusmenetelmät, materiaalit ja aineistot sekä dokumentointitavat. Ammatillisen oppimisen kannalta, vaikka vaihe on raskas ja vaativa, se on hyvin tärkeä vaihe. Työstämisessä kasvavat monet ammatilliset kvalifikaatiot kuten suunnitelmallisuus, itsenäisyys, vastuullisuus, vuorovaikutteisuus, sitkeys, epävarmuuden sietokyky sekä itsensä kehittäminen. (Salonen 2013.) Tässä opinnäytetyössä toimijoina on opinnäytetyön tekijä sekä koulun henkilökunta, joka on antanut näkemyksiä aiheeseen ja yhdessä on pohdittu toteutusta.

Oppaan lähtökohdat olivat tiedon hankinta sekä raportin kirjoittaminen. Tällä aloitetaan, jotta saadaan oppaaseen luotettavaa ja ajankohtaista tietoa. Hyvä tietoperusta eli teoria tai määritellyt käsitteet toimivat tärkeänä apuvälineenä (Airaksinen & Vilkkä 2003, 43). Tiedonhaku suoritettiin kirjojen ja elektronisten lähteiden kautta. Elektronisiin sivuihin kuului esimerkiksi väestöliito ja THL, jotka ovat luotettavia terveys- ja sosiaalialan toimijoita. Hakusanoina käytin muun muassa seksuaalinen väkivalta ja seksuaalikasvatus.

Tämä opas (liite 3) koostuu yhdestätoista sivusta, joka sisältää kansilehden, sisällysluettelon, asiasisältö ja lähteet. Opas tehtiin Word-pohjaa käyttäen. Sisällön olen valinnut oppaaseen tietoperustan ja avoimen kyselyn vastausten perusteella. Avoimen kyselyn perusteella nuorten tulisi tietää seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Siitä mitä seksuaalinen väkivalta pitää sisällään, miten sitä voi ehkäistä, rikoksen määrittely, seuraamukset, ohjeen siihen, mitä tulisi tehdä jälkikäteen ja lopuksi mistä saa apua. Tämä opas on osa seksuaalikasvatusta, ja seksuaalikasvatus on huomattava keino ehkäistä seksuaalista väkivaltaa ja edistää hyvinvointia (THL 2020a).

Opas koostuu tekstistä, ja mukana on kuvia ja värillisiä tekstipalloja. Tekstipallot ovat tiivistelmiä huomioonotettavista asioista liittyen seksuaaliseen väkivaltaan. Tekstipallojen tarkoitus on kiinnittää nuorten huomio, ja samalla antaa informaatiota. Asiasisältö oppaassa koostuu viidestä eri osiosta. Johdanto kertoo lukijalle mitä opas sisältää ja se tuo esille oppaan kohderyhmän. Oppaassa on sisällysluettelo, jota silmäillessä pystyy selkeästi löytämään haluttu tieto. Sisältö on rajattu ja selkeästi esitetty. Opas tullaan tallentamaan Vaasan

Rudolf Steiner-koulun tietokoneelle, josta se saadaan nuorten käyttöön esimerkiksi tulostamalla.

Ensimmäinen osio kertoo lukijalle mitä seksuaalinen väkivalta on ja mitä kaikkea se sisältää. Esimerkiksi seksuaalista väkivaltaa voi olla parisuhteessa, ja seksuaalinen väkivalta voi olla seksuaalisen tekoon pakottamisen lisäksi myös seksuaaliset ehdotellut, kommentit tai koskettelu. Tämän osion tarkoitus on viestittää nuorille, että seksuaalinen väkivalta on muutakin kuin pakottamista seksuaaliseen tekoon.

Toinen osio koostuu ohjeista, mitä kannattaa tehdä, jos tulee raiskatuksi tai epäilee, että on tullut raiskatuksi.

Kolmas osio kertoo nuorille, mitkä kaikki seksuaalisuutta loukkaavat teot ovat Suomen laissa rangaistavia rikoksia. Se koostuu listasta, mitkä kaikki ovat rangaistavia tekoja, sekä minkälaisia rangaistuksia voi kustakin teosta saada, kuten esimerkiksi seksuaalisesta ahdistelusta voi saada sakkoa tai vankeutta enintään kuudeksi kuukaudeksi. Olen tuonut oppaassa esille lain määräämät suojaikärajat.

Neljäs osio kertoo seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan kokeneen seurauksista ja siitä, mitä uhri saattaa käydä läpi. Se tuo esille, että uhri saattaa oirehtia sekä psyykkisesti että fyysisesti, eli saattaa saada erilaisia kipuja tai sairauksia.

Viimeinen osio tuo esiin tukea antavat palvelut, kuten seksuaalineuvonta. Koska kohderyhmänä ovat kouluikäiset, olen ottanut esille, kenelle koulussa voi mennä keskustelemaan kokemuksista ja tunteista. Nettistä löytyy hyviä sivuja, jotka antavat tietoa ja neuvoja, joten olen koonnut listan hyödyllisistä nettisivuista.

5.4. Oppaan arviointi

Tarkistusvaiheessa toimijat arvioivat yhdessä syntynyttä tuotosta. Opinnäytetyön tuloksena muodostuu tuotos, joka käsittää uuden tiedon ohella mallin, toimintatavan tai oppaan, joka on uusittu kokonaan tai on aikaisempaa parempi. (Salonen 2013,18.) Hyvä opas muodostuu avuista ja konkreettisista vinkeistä, havainnollistavista infograafeista ja erottuvista kuvituksista, joilla on merkitystä kontekstissa. Hyvällä oppaalla on rajattu kohdetyhmä ja sisältö, joka antaa tietoa ja vastaa kohderyhmän tiedontarpeeseen. (Oiva 2017.)

Oppaan arvioinnissa kävin arviointikeskustelun toimeksiantajan kanssa. Keskustelu käytiin puhelimen välityksellä ja kesti noin 15 minuuttia. Opasta pidettiin nuorille tarpeellisena ja tärkeänä aiheena. Opas oli palautteen mukaan kirjoitettu selkeästi ja tiiviisti, mutta samalla

saatu kaikki tärkeät asiat esille. Seksuaaliväkivallan opas sisälsi palautteen mukaan jo asioita, mitä opetetaan terveystiedon tunnilla, kuten toisen ja itsensä kunnioittaminen. Opas sisälsi myös uusia ja tärkeitä asioita seksuaalikasvatuksen näkökulmasta, kuten neuvot raiskauksen uhrille ja palvelut, joista saa apua. Seksuaaliväkivallan opasta pidettiin hyvänä apuvälineenä terveystiedon tunneille ja hyvänä pohjana asioista keskustelemiseen nuorten kanssa. Oppaan pituus koettiin nuorien käyttöön sopivan pitkänä sekä tekstipallot koettiin hyvänä tiivistelmänä.

Opasta tehdessä aikataulu oli tiukka, mutta ajatukset siitä, mitä siihen tulisi ja minkälainen ulkoasu oppaalla olisi, oli aika selkeä. Pidin mielessä opinnäytetyn tavoitteen lisäksi myös halun lisätä nuorten kykyä ymmärtää hyvä ja turvallinen seksuaalinen kanssakäyminen, sekä vahvistaa nuorten tietoutta seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta. Oppaan sisällön tarkoitus oli olla helppolukuinen, eli sinne ei tulisi paljon tekstiä, mutta samalla se olisi kattava. Palautteen mukaan opas on tästä näkökulmasta toteutunut. Tarkastellen yllä olevia muistisääntöjä seksuaalisen väkivallan opas kattaa sisällöltään monia asioita. Oppaalla on rajattu kohderyhmä. Opas sisälsi havainnollistavia infograafeja ja erottuvaa kuvitusta, jolla on merkitys kontekstissa. Infograafit olivat tekstipalloja, jotka olivat tiivistelmiä herättämään huomiota. Opas sisälsi konkreettista tietoa ja neuvoja lukijalle.

6. YHTEENVETO

6.1. Eettisyys ja luotettavuus

Kun tutkimus on toteutettu hyvän tieteellisen käytännön vaatimalla tavalla, tieteellinen tutkimus voi olla eettisesti pätevä ja luotettava sekä sen tulokset uskottavia. (TENK 2012). Hyvä opinnäytetyö on tiedonhankinnaltaan aihetta kattava, aiheeltaan ja taustaltaan riittävän perusteltu, monipuolisia tietolähteitä hyödyntävä, osoittaa tiedonhankintataitoja ja lähdekritiikkiä sekä lähdemerkinnöiltään asianmukainen (LAB 2020).

Tietoperustan lähteiden laatuun on hyvä panostaa, ja olisi hyvä suosia alkuperäisiä lähteitä eli ensisijaisia lähteitä. Opinnäytetyön tekijällä tulisi olla taitoa valita käyttämänsä lähteet harkiten ja suhtautua lähteisiin kriittisesti. Lähdeaineistoa voi arvioida tiedonlähteen auktoriteetin, tunnettavuuden, lähteen iän ja uskottavuuden asteen perusteella. (Airaksinen & Vilkkä 2003, 72–73.) Tässä opinnäytetyössä on käytetty useampia lähteitä ja valtaosa on tullut kirjallisuudesta, mutta elektronisia lähteitä on myös käytetty. Elektronisista lähteistä olen käyttänyt sellaisia lähteitä, joilla on tunnettavuutta sosiaali- ja terveysalalla. Lähteiden ikää olen huomioinut ja valtaosa lähteistä on kirjoitettu 2010 jälkeen.

Opinnäytetyössäni merkitsin kaiken ottamani tietoperustan käyttämällä lähdeviitteitä ja merkitsin loppuun lähteet. Työssäni joko referoin saamani tiedon omin sanoin ja lauserakentein tai lainaan lähdeä suoraan ja sanatarkasti. Tiedostin, mitä plagiointi tarkoittaa, joka on tekijänoikeuslaissa kielletty. Plagiointi tarkoittaa luvaton lainaamista, missä toisen henkilön omaa tuotosta kirjataan omana tuotoksena, eli alkuperäistä lähdeä ei ole kirjattu. (Arene 2020b, 14–23; Airaksinen & Vilkkä 2003, 106.)

Ammattikorkeakoulussa tehtävät opinnäytetyöt ovat pääosin työelämälähtöisiä kehittämistä tutkimushankkeita, ja aito yhteistyö työelämän kanssa on keskeistä läpi koko opinnäytetyöprosessin (Arene 2020b, 21.) Syksyllä 2020 allekirjoitin toimeksiantosopimuksen Vaasan Rudolf Steiner-koulun kanssa. Kävin läpi aiheen, aikataulun, ohjauksen, kustannukset, vastuut ja tietosuojan. Tässä opinnäytetyössä suoritin laadullisia tutkimusmenetelmiä eli suoritin avoimen kyselyn Vaasan steinerkoulun henkilökunnalle ja tätä varten minun oli haettava tutkimuslupa. Tutkimuslupa anotaan organisaatiolta. Tutkimuslupa oli liitetty opinnäytetyösuunnitelma. On myös muistettava, että vaikka tutkimuslupa on saatu, niin henkilöt itse päättävät, haluavatko he osallistua kyselyyn tai haastatteluun. (Arene 2020b, 21.) Hakemani tutkimuslupa hyväksyttiin ja sen allekirjoitti koulun rehtori.

Tutkittavalla on aina oikeus tietää olevansa tutkimuskohteena, joten opinnäytetyön tekijän pitää informoida tutkittavia siitä, mihin he luvan antaessaan sitoutuvat (LAMK 2016). Suorittaessani avointa kyselyä henkilökunnalle liitin mukaan saatekirjeen (liite 1), jossa kerroin

kuka olen, mitä olen tekemässä, mitä pyydän heiltä, ja että kysely toteutetaan anonymisti. Opinnäytetyön aineistossa ja raportissa täytyy ottaa huomioon eettisestä näkökulmasta aineiston huolellinen säilyttäminen, aineiston anonymisointi ja aineiston hävittäminen (Lamk 2016). Olen tämän opinnäytetyön aikana huolehtinut, että saamani ja tekemäni aineisto on tallentunut suosituksien mukaan, enkä ole tallentanut pilvipalveluihin mitään henkilötietoja, luottamuksellisia tai salassa pidettäviä tietoja (Arene 2020a).

Kyselyn vastaukset käsiteltiin luottamuksellisesti ja vastaukset esitettiin niin, että kaikkien vastaajien anonymiteetti säilyi. Raportissa tai aineiston analysoinnissa en ole tuonut julki henkilötietoja. Henkilötiedon määritelmään sisältyvät sellaiset tiedot henkilöstä, joiden kautta ihminen on tunnistettavissa suoraan, mutta myös sellaiset tiedot, joiden avulla henkilö voidaan tunnistaa välillisesti tai epäsuorasti (Arene 2020a). En ole myöskään tuonut esille henkilökunnan ammattia, koska koulu on pieni ja henkilökunta ei ole paljon, joten ihmiset olisivat olleet epäsuorasti tunnistettavia.

Kyselyä suorittaessa ongelmia voi tulla siinä, että vastaajien suhtautuminen kyselyyn voi olla piittaamaton, jolloin he eivät ota kyselyä vakavasti tai eivät vastaa huolellisesti ja rehellisesti. Toinen ongelma voi olla, että kaikki kyselyn saaneet eivät vastaa siihen. (Hiltunen 2020)

6.2. Opinnäytetyön arviointi

Analysoinnissa selvisi, että seksuaaliopetusta nuoret saavat 5. ja 7.–9. Luokilla, jolloin opettajat tai terveydenhoitaja käyvät läpi oppilaiden kanssa oman kehon tuntemista, tuntemuksia, oman ja muiden kehon kunnioittamista, nettikäyttäytymistä ja seksuaalista hyväksikäyttöä, fyysisiä kehon muutoksia sekä sukupuolielinten rakennetta ja toimintaa. Nuoret saavat opetusta yhdynnästä, raskaudesta, sikiön kehityksestä ja synnytyksestä, ehkäisystä sekä sukupuolitaudeista. 8.luokalla käsitellään seurustelua, ja miten osata kieltäytyä asioista, joita ei halua omalle keholleen tapahtuvan. 9. luokalla käydään läpi eri seksuaaliset suuntautumis- ja seksuaalioikeudet. Seksuaalista neuvontaa kouluikäiset saavat terveystarkastuksien aikana alaluokilta lähtien yksilöllisen kehitystason mukaisesti. Koulussa seksuaalikasvatus on osa terveystiedon ja biologian oppiainetta. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon ohjeistus alle kouluikäisten lasten, nuorten, oppilaiden ja opiskelijoiden seksuaalista kehitystä ja kypsymistä tukevasta neuvonnasta sisällytetään terveysneuvontaan ja terveystarkastuksiin lapsen ja nuoren kehitysvaiheen mukaisesti (THL 2019).

Analysoinnissa selvisi, että ammattilaiset kokemuksen mukaan seksuaalisesta väkivallasta on hyvä aloittaa puhumaan jo alakoululaisille kehitystason mukaisesti. Tämän avulla

opetetaan heitä kunnioittamaan omaa kehoaan ja olemaan itse päättämässä omasta kehostaan ja olemisestaan. Heille kerrotaan, miten voi etukäteen valmistautua torjumaa sitä. Nyky yhteiskunnassa seksuaalinen väkivalta moninaistuu ja on helpommin toteutettavissa. Tärkeänä pidetään puhua somekäyttäytymisestä sekä netin vaaroista. Nuorille täytyy kertoa, mitä seksuaalinen väkivalta tarkoittaa ja mitä se pitää sisällään, jotta ymmärrys kehittyisi siitä, miten jo lieväkin seksuaalinen hyväksikäyttö on haitallista ja sitä ei saa hyväksyä. Nuorille tulisi saattaa tietoon, miten toimia ja kenelle asiasta on hyvä kertoa, jos kohtaa seksuaalista väkivaltaa, sekä mitkä teot luokitellaan rikokseksi Suomen laissa. Nuoria tulisi opettaa vaatimaan heidän seksuaalioikeuksiensa kunnioittamista, ja oikeutta tuoda julki oikeuksien loukkaukset sekä vastustamaan syrjintään ja sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa (WHO 2010).

Analysoinnissa selvisi myös, että nuoret kysyvät seksuaalisesta moninaisuudesta, seurustelukumppanin löytymisestä, ehkäisyasioista, netissä kohdatuista peloista ja vaaroista, kehon muutoksista, netin ihannekuvista todellisuuden vastakohtina, Ihastumiskokemuksista, seksuaalisesta hyväksikäytöstä ja pohdinnoistaan siitä, kelpaavatko sellaisena kuin ovat. Ammattilaisten kanavat olivat vastauksien perusteella koulun terveydenhuolto, huoltajat, lastensuojelu, psykiatrisen puolen palvelut, yleislääkärivastaanotto, veneerinen poliklinikka ja perhesuunnitteluneuvola.

Saatavilla on monia erilaisia oppaita sekä työkaluja seksuaaliväkivallan uhrille, läheisille ja heille, jotka työskentelevät aiheen piirissä (THL 2020b). Perusopetuksen yläluokille siirryttäessä seksuaalisen häirinnän kokemukset lisääntyvät niin pojilla kuin tytöillä. Myös pojat kokevat seksuaalista häirintää ja seksuaalista väkivaltaa, ja tämän takia myös pojille on tärkeää opettaa turvataitoja ja luoda ilmapiiri, jossa he voivat turvallisesti ottaa puheeksi seksuaalisen häirinnän ja seksuaalisen väkivallan kokemuksia. Seksuaalikasvatus on avainasemassa seksuaalisen häirinnän ja väkivallan ehkäisyssä, ja seksuaalikasvatuksen yksi suosittu sisältö on väkivalta ja turvallisuus. (Halme & Ikonen 2018.) Tämä opas on suunnattu nuorille seksuaalikasvatuksen yhteyteen. Tämän oppaan avulla keskustelua aiheesta on helppo avata. Tämä opas on kaikille sukupuolesta riippumatta. Sisällöltään tämä opas on kompakti eli helppolukuinen eikä liian pitkä.

Tämän opinnäytetyön tarkoitus on kehittää koulun seksuaalikasvatusta. Tämän opinnäytetyön jatkokehittämisidea on suorittaa tutkimus, miten tämä opas on vaikuttanut koulun seksuaalikasvatukseen. Toinen kehittämisidea on järjestää seksuaalikasvatuspäivä, jonka teemana on seksuaalisuutta loukkaava väkivalta.

Lähteet

- Aaltonen, J. 2012. Turvataitoja nuorille. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy
- Airaksinen, T. & Vilkkä, H. 2014. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Apter, D. Kaimola, K. & Väisälä, L. 2006. Seksuaalisuus. Helsinki: Duodecim
- Arene. 2020b. Aineistohallinta opinnäytetyössä. [viitattu 15.11.2020]. Saatavissa: http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene_ammattikorkeakoulujen-opinnaytetoiden-eettiset-suositukset_liite_aineistohallinta-opinnaytetyossa.pdf?_t=1526903591
- Arene. 2020a. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. [viitattu 20.9.2020] Saatavissa: http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?_t=1578480382
- Halme, N. & Ikonen, R. 2018. Lasten ja nuorten kokema seksuaalinen häirintä ja väkivalta. THL. [viitattu 20.11.2020]. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136131/URN_ISBN_978-952-343-091-4.pdf?sequence=1
- Hannila, K. 2020. Nuoren seksuaaliväkivaltaa kokeneen kohtaaminen ja auttaminen. [viitattu 20.11.2020]. Saatavissa: https://tyttojentalo.fi/site/assets/files/1063/opus_nuorten_kanssa_tyoskenteleville.pdf
- Helakorppi, S. & Ikonen, R. 2019. Lasten ja nuorten hyvinvointi- Kouluterveyskysely 2019. THL [viitattu 18.9.2020]. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lapset-nuoret-ja-perheet/lasten-ja-nuorten-hyvinvointi-kouluterveyskysely-2019>
- Hiltunen, L. 2020. Metodina Kyselytutkimus. [viitattu 15.11.2020]. Saatavissa: <http://www.mit.jyu.fi/OPE/kurssit/Graduryhma/PDFt/kyselytutkimus2.pdf>
- Ilmonen, K & Korhonen, E. 2015. Seksuaalioikeudet. Väestöliitto. [viitattu 20.9.2020]. Saatavissa: https://www.vaestliitto.fi/@Bin/5048510/va%CC%88esto%CC%88liitto_seksuaalioikeudet_web.pdf
- Kajaanin Ammattikorkeakoulu. 2020. Teemoittelu. [viitattu 15.11.2020]. Saatavissa. <https://www.kamk.fi/fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinen-materiaali/Tukimateriaali/Laadullisen-analyysi-ja-tulkinta/Teemoittelu>
- Kallio, M. 2015. Oon siellä jossain mun: Seksuaalisesta Väkivallasta toipuminen. Helsinki: Fram Oy.

- Kontula, O & Meriläinen, H. 2007. Koulun seksuaalikasvatus 2000- Luvun suomessa. Väestöliitto. Helsinki: Vammalan Kirjapaino Oy.
- Kuukari, H. 2020. Seksuaalirikoksen uhrin kohtaaminen. [viitattu 20.9.2020]. Saatavissa: <https://senjanetti.fi/>
- LAB. 2020. Opinnäytetyön ohje.
- LAMK. 2016. Eettiset kysymykset opinnäytetyöprosessissa.
- Launis, M. 2018. Tästä saa puhua. Helsinki: S&S
- Nuorten exit. 2020. Etusivu. [viitattu 20.9.2020]. Saatavissa: <https://nuortenexit.fi/>
- Oinonen, M. & Susineva, A. 2019. Seksuaalikasvattajan käsikirja. Helsinki: Trinket
- Oiva, M. 2017. Eri sisältöajit, osa 2: koukuttava opas. [viitattu 15.11.2020]. Saatavissa: <https://www.differo.fi/blogi/eri-sisaltolajit-osa-2-koukuttava-opas>
- Rikoslaki 1889/39. [viitattu 11.11.2020]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>
- Rikosuhripäivystys. 2020. Ohjeita raiskauksen uhrille. [viitattu 11.11.2020]. Saatavissa: <https://www.riku.fi/oppaat-ja-ohjeet/ohjeet-raiskauksen-uhrille/>
- Rudolf Steiner-koulu. 2020. Steinerkoulun historia. [viitattu 20.9.2020]. Saatavissa: <https://rudolfsteinerkoulu.fi/steinerkoulun-historiaa/>
- Salonen. K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Turun Ammattikorkeakoulu [Viitattu 18.9.2020]. Saatavissa: <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.p>
- Santalahti, T. 2017. Sukupuolen moninaisuus ja seksuaalinen suuntautuneisuus. [viitattu 15.11.2020]. Saatavissa: <https://www.koulunterveyskirjasto.fi/aihe/seksi/seksuaalisuuden-monimuotoisuus>
- Tampereen Setlementti. 2020. Seksuaalisen väkivallan seurauksia. [viitattu 15.11.2020]. Saatavissa: <https://www.seksuaalivakivalta.fi/seksuaalinen-vakivalta/seksuaalisen-vakivalan-seurauks/>
- Terveyskylä. 2020a. Seksuaalisuus. [viitattu 15.11.2020]. Saatavissa: <https://www.terveyskyla.fi/naistalo/seksuaaliterveys/seksuaalisuus-el%C3%A4m%C3%A4nkaaressa/seksuaalisuus>
- Terveyskylä. 2020b. Tyypillisimmät oireet seksuaaliväkivallan jälkeen. [viitattu 15.11.2020] Saatavissa: <https://www.terveyskyla.fi/naistalo/seksuaaliterveys/seksuaaliv%C3%A4kivalta/tyypillisimm%C3%A4t-oireet-seksuaaliv%C3%A4kivallan-j%C3%A4lkeen>
- THL. 2019. Seksuaalisuus. [viitattu 15.11.2020]. Saatavissa: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/seksuaalikasvatus

THL. 2017. Aikuisuuden kynnyksellä. THL [viitattu 19.9.2020]. Saatavissa: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/seksuaalikasvatus/aikuisuuden-kynnyksella

THL. 2020a. Seksuaalikasvatus seksuaaliväkivallan ehkäisyssä. [viitattu 15.11.2020]. Saatavissa: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/vakivallan-ehkaisy/seksuaalivakivalta/seksuaalikasvatus-seksuaalivakivallan-ehkaisyssa

THL. 2020b. Seksuaaliväkivallan kokeneen hoito. [viitattu 20.11.2020]. Saatavissa: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/vakivallan-ehkaisy/seksuaalivakivalta/seksuaalivakivaltaa-kokeneen-hoito

Tukinainen. 2020. Raiskauskeskus tukinainen. [viitattu 20.9.2020]. Saatavissa: <https://tukinainen.fi/>

TENK. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. [viitattu 15.11.2020]. Saatavissa: https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Vaasan Steinerkoulu. 2020. Vaasan Rudolf Steiner-koulu. [viitattu 20.9.2020]. Saatavissa: <https://www.vaasansteinerkoulu.fi/>

Väestöliitto. 2020. Seksuaalisuus. [viitattu 20.9.2020]. Saatavissa: <https://www.vaestoliitto.fi/seksuaalisuus/>

WHO. 2010. Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa. [Viitattu 18.9.2020]. Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116767/URN_NBN_fi-fe2014092644952.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Liite 1. Saatekirje

Hei

Olen sosionomiopiskelija Lahden ammattikorkeakoulusta ja olen tekemässä opinnäytetyötä yhteistyössä Vaasan Rudolf Steiner-koulun kanssa. Oppinäytetyön kohderyhmä on Steinerkoulun 9- luokkalaiset. Opinnäytetyö on opas seksuaaliväkivallasta osana koulun seksuaalikasvatusta. Pyydän sinua vastamaan sähköpostiin liitettyyn avoimeen kyselyyn. Kysely toteutetaan anonyymisti.

Terveisin Senja Peart

|

Liite 2. Avoin Kyselylomake

Avoin Kysely|

Mitä olet käynyt läpi seksuaalikasvatuksessa ja millä luokalla?

Mitä sinun mielestäsi oppilaiden on hyvä tietää seksuaalisesta väkivallasta?

Mitä seksuaalisuuteen liittyviä kysymyksiä tai huolenaiheita nuoret tuovat esille sinulle?

Mihin palveluihin ohjaat tai mitä resursseja hyödynnät kohdatessasi seksuaaliväkivallan uhria.

Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta

Seksuaaliväkivallan opas osana koulun seksuaalikasvatusta

Sisällys

Lukijalle	3
Mitä seksuaalinen väkivalta voi olla	4
Kunnioita toisen itsemääräämisoikeutta	4
Toimi näin, jos sinut on raiskattu tai epäilet että on raiskattu	6
Rangaistavat rikokset	7
Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan kokeneen kokemukset	9
Tukea antavat palvelut	10

Lukijalle

Tämä on opas seksuaaliväkivallasta osana koulun seksuaalikasvatusta. Sen tarkoitus on vahvistaa nuorten tietoutta seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta. Opas on osa koulun seksuaalikasvatusta, ja siten sen kohderyhmänä ovat 15–16-vuotiaat nuoret. Tämä opas sisältää tietoa seksuaalisesta väkivallasta. Se selittää, mitä seksuaalisella väkivallalla tarkoitetaan, miten laki määrittää rangaistavan teon, mitä kannattaa tehdä, jos tulee raiskatuksi tai epäilee, että on tullut raiskatuksi, seuraukset seksuaaliväkivallan kokeneelle ja palvelut, joista voi saada apua ja tukea.

Oppaan tavoite on lisätä nuorten kykyä ymmärtää hyvä ja turvallinen seksuaalinen kanssakäyminen.

Tutkimuksen mukaan 32 prosenttia 8.–9.-luokkalaisista tytöistä ja 8 prosenttia pojista ovat kohdanneet seksuaalista häirintää. Seksuaalista väkivaltaa ovat kohdanneet 10 prosenttia tytöistä ja 4 prosenttia pojista. (Helakorppi & Ikonen 2019, 7.)

Seksuaalinen väkivalta, hyväksikäyttö ja kaltoinkohtelu on ei toivottua toimintaa

Mitä seksuaalinen väkivalta voi olla

- Uhkailua, kiristämistä, johdattelua, viettelyä, lahjontaa tai pakottamista suuseksiin tai suutelemaan.
- Seksuaalinen väkivalta voi sisältää myös kuvaamista, seksuaalisten kuvien levittämistä tai salaa kuvattua materiaalia seksuaalisiin tarkoituksiin.
- Ehkäisyn käytön kieltäminen ja abortin pakottaminen
- Raiskaus, raiskauksen yritys ja seksiin pakottaminen

Kunnioita toisen itsemääräämisoikeutta

- Me asetamme itse henkilökohtaiset rajamme, ja kokemus oman seksuaalisen itsemääräämisoikeuden rikkomisesta on aina yksilöllinen.
- Seksiin tarvitaan aina suostumus kummaltakin osapuolelta - nukkuva tai muuten tiedottomassa tilassa oleva ei suostumustaan voi antaa.

Seksuaalista väkivaltaa voi olla myös parisuhteessa

Seksuaalista väkivaltaa voi kokea kuka tahansa milloin tahansa

Ei toivottu toiminta voi olla

- Alastonkuvien lähettely
- Seksuaaliset ehdotukset
- Epämiellyttävä koskettelu
- Seksuaalisävytteinen nimitys

Seksuaalinen väkivalta on yksipuolista: kyse on aina vallankäytöstä ja väkivallasta, ei seksistä

Seksuaalinen väkivalta ei vahingoita yksin seksuaalisuutta, vaan usein myös särkee käsityksiä muun muassa ihmissuhteista, luottamuksesta, omasta kehosta sekä läheisyydestä ja sukupuolesta.

Toimi näin, jos sinut on raiskattu tai epäilet, että on raiskattu

- Älä peseädy tai vaihda vaatteita.
- Vaikka sinulla ei ole näkyviä vammoja mene mahdollisimman pian oman alueesi terveystakeskuspäivystyksen lääkärikäynnille. Voit ottaa ystävän tai jonkun läheisen mukanaan.
- Raiskaus tai raiskausyritys on aina traumatisoiva tapahtuma, joten älä jää ajatuksiesi kanssa yksin, vaan kerro jollekin luotettavalle tai läheiselle ihmiselle ja muista, että tapahtumasta voi toipua.
- Mene tekemään rikosilmoitus. Rikosilmoituksen voi tehdä missä tahansa poliisilaitoksessa, ja sinne voi ottaa myös kaverin tai tukihenkilön mukaan.
- Läheisen lisäksi on hyvä puhua ammattiauttajalle.
- Viimeisenä mutta tärkeänä muista, että et ole syyllinen tapahtumaan, vaan tekijä on aina vastuussa.

Rangaistavat rikokset

Suomessa laki määrittää, mitkä kaikki seksuaalisuutta ja itsemääräämisoikeutta loukkaavat teot ovat rangaistavia rikoksia. Jos epäilet rikoksen tapahtuneen, ole yhteydessä poliisiin

- Raiskaus
- Törkeä raiskaus
- Pakottaminen seksuaaliseen tekoon
- Seksuaalinen hyväksikäyttö
- Seksuaalinen ahdistelu
- Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö
- Törkeä lapsen hyväksikäyttö
- Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö
- Seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta
- Lapsen houkutteleminen seksuaalisiin tarkoituksiin
- Sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta koskevan esityksen seuraaminen, paritus ja törkeä paritus. (Rikoslaki 1889/39.)

Seksuaalisesta ahdistelusta voi saada sakkoa tai vankeutta enintään kuudeksi kuukaudeksi. Seksuaalisesta hyväksikäytöstä voi saada sakkoa tai vankeutta enintään neljäksi vuodeksi. Pakottamisesta seksuaaliseen tekoon voi saada sakkoa tai vankeutta enintään kolmeksi vuodeksi. Raiskauksesta vankeutta voi saada vähintään yhdeksi vuodeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi ja törkeästä raiskauksesta vähintään kahdeksi vuodeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi. (Rikoslaki 1889/39.)

Suomeen laki määrittelee kaksi eri suojaikärajaa. Seksuaalisen kanssakäymisen suojaikäraja on 16, mikä tarkoittaa sitä, että alle 16-vuotiaan kanssa tapahtuva seksuaalinen kanssakäyminen on rangaistava. Poikkeus tähän on, jos samalla henkisellä ja fyysisellä tasolla sekä samanikäiset alaikäiset vapaaehtoisesti ryhtyvät seksuaaliseen kanssakäymiseen. Toinen suojaikäraja 18, joka on tarkoitettu suojaamaan nuorta perheen sisäisissä tilanteissa, joissa hyväksikäyttäjällä on vanhempi tai vanhempaan rinnastettavassa asemassa oleva, tai samassa taloudessa asuva. 18 vuoden suojaikäraja suojaa myös hyväksikäyttäjältä tilanteissa, jossa nuori on alisteisessa asemassa kuten opiskelijana tai harrastustilanteissa. (Rikoslaki 1889/39)

Seksuaalisen kanssakäymisen tulisi olla aina vapaaehtoista, perustua luottamukseen, molemminpuoliseen nautintoon, tasavertaiseen kommunikaatioon, toisten ja omien rajojen kunnioitukseen ja turvallisuuteen. Jokaisella on oikeus sanoa ja osoittaa ei.

Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan kokeneen kokemukset

Koetut reaktiot seksuaaliväkivaltaan ovat hyvin yksilöllisiä, ja toipumisessa voi olla erilaisia teitä. Seksuaalisen väkivallan uhri voi oirehtia eri tavoin, ja oirehtia voi niin psyykkisesti kuin fyysisestikin, kuten erilaisin kivuin ja sairauksin. Tapahtuman jälkeen uhrin voi olla vaikeaa hahmottaa tapahtumaa, ja hän voi kuvitella ikään kuin suostuneensa tekoon. Tämä johtuu siitä, että yksi kehon puolustusmekanismeista on lamaantuminen, ja tekohetkellä uhrille voi näin tapahtua, jolloin hän ei pysty puolustamaan itseään, vaikka haluaisikin.

Seksuaalisesta väkivallasta voi seurata

- Syömishäiriöitä
- Mielialahäiriöitä
- Unihäiriöitä
- Raskaus
- Sukupuolitauteja
- Itsetuhoisuutta
- Ongelmia ihmissuhteissa
- Seksuaalielämän vaikeuksia
- Elämänhallinnan katoamista
- Työkyvyttömyyttä

Uhri voi kokea

- voimakasta häpeän tunnetta
- avuttomuutta
- osasyllisyyttä
- ettei ole ulospääsyä tilanteesta ja tunteuksista

On normaalia, että seksuaalisen väkivallan kokemuksen jälkeen uhrille tulee traumaattisen stressin oireita. Stressioireet jaetaan kolmeen ryhmään:

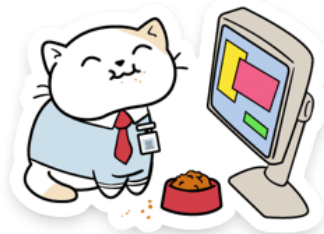
1. Uudelleenkokemusoireet
2. Välttämisoireet
3. Keholliset vireystilaan liittyvät oireet

Palvelut, joista saada tukea

Seksuaalineuvonta
-Esim. Reimari
Sukupuolitauti klinikka
Perhesuunnitteluneuvola
Psykoterapia

Koulussa on oppilashuoltotyöryhmä, josta saa apua kuten

- Terveystenhoitaja
- Kuraattori
- Psykologi

Hyödyllisiä nettisivuja

- Nuorten exit
- Senjanetti
- Naistenlinja
- Tukinainen
- Väestöliitto
- Nuortennetti
- Seri keskus
- Rikosuhripäivystys

Lähteet:

Aaltonen, J. 2012. Turvataitoja nuorille. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Helakorppi, S & Ikonen, R. 2019. Lasten ja nuorten hyvinvointi- Kouluterveyskysely 2019.

Kallio, M. 2015. Oon siellä jossain mun: Seksuaalisesta Väkivallasta toipuminen. Helsinki: Fram Oy.

Nollalinja. 2020. Mikä on väkivalta. [viitattu 11.11.2020]. Saatavissa: https://www.nollalinja.fi/mika-on-vakivaltaa/?gclid=EAIaIQobChMIv-diEj4bp7AIVl9wYCh0FnQMwEAAAYASAAEgKS8PD_BwE

Rikoslaki 1889/39. [viitattu 11.11.2020]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>

Rikosuhripäivystys. Ohjeita raiskauksen uhrille. [viitattu 11.11.2020]. Saatavissa: <https://www.riku.fi/oppaat-ja-ohjeet/ohjeet-raiskauksen-uhri/>

Tampereen Setlementti. 2020. Seksuaalisen väkivallan seurauksia. [viitattu 15.11.2020]. Saatavissa: <https://www.seksuaalivakivalta.fi/seksuaalinen-vakivalta/seksuaalisen-vakivallan-seurauks/>